

*L'Aigua i els primers humans
al Pla de Salt*

*exposició de prehistòria,
tallers i visites guiades*

*per Pere Canton, Andreu Bover,
Laura Albertí, Ramon Galindo, Albert Aulines i Joan Abad*

En un altre article d'aquest Quadern s'ha descrit la localització i el significat històric de les indústries lítiques descobertes per un de nosaltres (P. C.) damunt el Pla situat a la vora de l'anomenat Camí dels Carlins. La informació més completa sobre aquesta qüestió també es pot consultar al llibre publicat aquest 2005 per l'Ajuntament de Salt i el Museu de l'Aigua titula "*L'aigua i els primers humans al Pla de Salt*" (figura 1).

Acabada la recerca, durant l'any 2004 els materials lítics van ser dipositats al Museu de l'Aigua de Salt i, poc després, va sorgir la idea (P. C. i A. B.) de promoure una exposició de prehistòria que permetés donar a conèixer a la població de Salt qui eren i com vivien els primers humans que van viure en aquest territori.

Després dels llargs tràmits burocràtics pertinents, estava previst que l'exposició s'inaugurés el divendres 19 de febrer i finalitzés el 31 de març de 2005. Però, arran d'una notícia apareguda al *Diari de Girona* el dia 9 de febrer es va originar un conflicte administratiu i mediàtic: perquè es va qüestionar l'autenticitat de la indústria lítica descoberta, fet que va provocar la suspensió momentània de l'exposició. Finalment, gràcies a la revisió i valoració dels materials per part de Narcís Soler, professor de prehistòria de la Universitat de Girona, i a qui des d'aquestes ratlles volem agrair el seu suport, es va confirmar la seva pertinença al paleolític inferior, de manera que, tot seguit, el Departament de Cultura va permetre reprendre l'exposició prevista (el muntatge de la qual va anar a càrrec d'un de nosaltres, R. G.)

Així, la inauguració de l'exposició es va retardar fins al dijous 10 de març (figures 2, 3, 4 i 5). Hi van assistir una trentena de persones, entre les quals, el mateix Narcís Soler, els membres del SERP Xavier Sunyer i Ivan Bustamante o el regidor de cultura de l'Ajuntament de Salt, Josep Viñas.

En el transcurs d'aquesta exposició, un de nosaltres (A. A.), amb la coordinació d'una de nosaltres (L. A.), va dur a terme divuit tallers de prehistòria i visites guiades a diferents grups escolars de Salt. El taller de prehistòria es basava en l'elaboració de foc amb arc tal com un de nosaltres (J. A.) ha dissenyat i posat en pràctica des de l'any 2002 (veure pàgines 49 a 60 del *Quadern de treball* número 12).

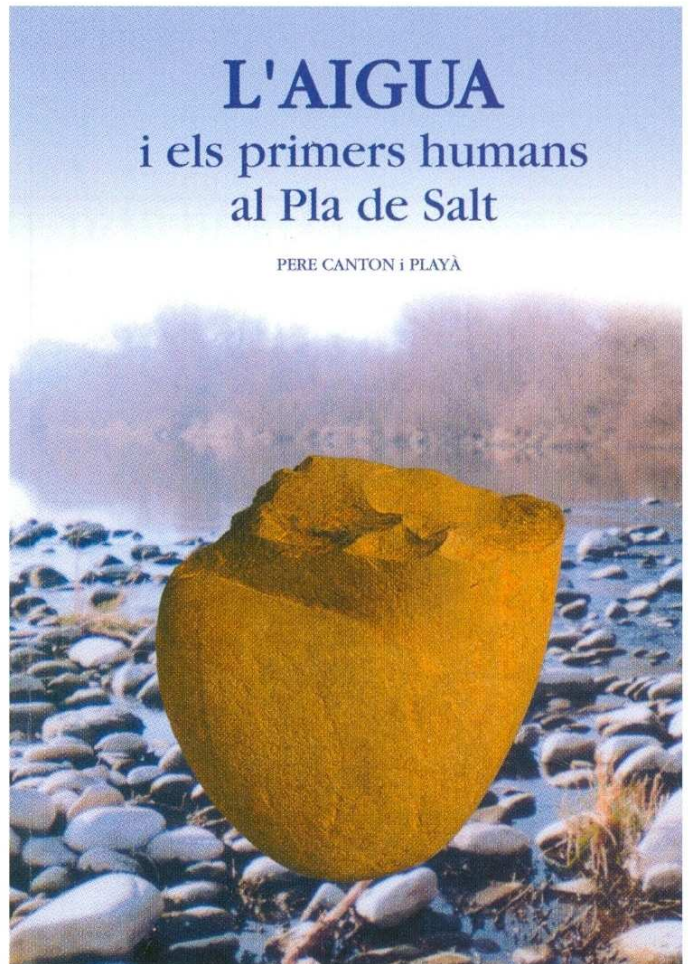

Figura 1 Portada del llibre de Pere Canton *L'aigua i els primers humans al Pla de Salt* publicat al març de 2005 per l'Ajuntament de Salt i el Museu de l'Aigua de Salt

Descripció de l'exposició: plafons, vitrines i un vídeo

L'exposició "L'aigua i els primers humans al Pla de Salt" va tenir lloc en una de les sales d'exposició temporal del Museu de l'Aigua de Salt, entre els dies 10 i 31 de març de 2005. El missatge explicatiu es va transmetre a partir de tres recursos bàsics: els plafons explicatius, les vitrines on hi havia col·locats els instruments lítics pertanyents al paleolític inferior i un vídeo de la prehistòria a Catalunya.

Cadascun dels plafons exposats consistia en una breu explicació d'un tema concret acompanyat d'una il·lustració que complementava aquesta explicació. Els plafons exposats van ser els següents:

- Jaciments del paleolític al Gironès
- Evolució humana tecnològica i cultural
- Indústria lítica: mode 1 (còdols tallats)
- Indústria lítica: mode 2 (axelià)
- Homo heidelbergensis: homes i dones
- Clima, plantes i animals,
- Els primers pobladors a Salt
- L'aigua i els primers humans al Pla de Salt

De les quatre vitrines que hi havia a la sala d'exposició, tres mostraven els instruments lítics originals descoberts al Pla de Salt. En l'altra vitrina, s'exposaven les publicacions (Quaderns, Butlletins, monografies i/o catàlegs d'exposicions) de la nostra entitat.

En conjunt, l'exposició pretenia difondre i aprofundir en l'estudi i el coneixement del passat més remot de la història humana (el paleolític) al Pla de Salt a través de les troballes arqueològiques que s'hi han produït els últims tres anys: posar de manifest que, per la seva situació geogràfica i pels recursos naturals que ofereix, la zona del Pla de Salt (i per extensió també la vall mitjana del Ter), ha estat travessada i ocupada reiteradament per diferents grups, tan d'homes com d'animals, des de temps immemorials.

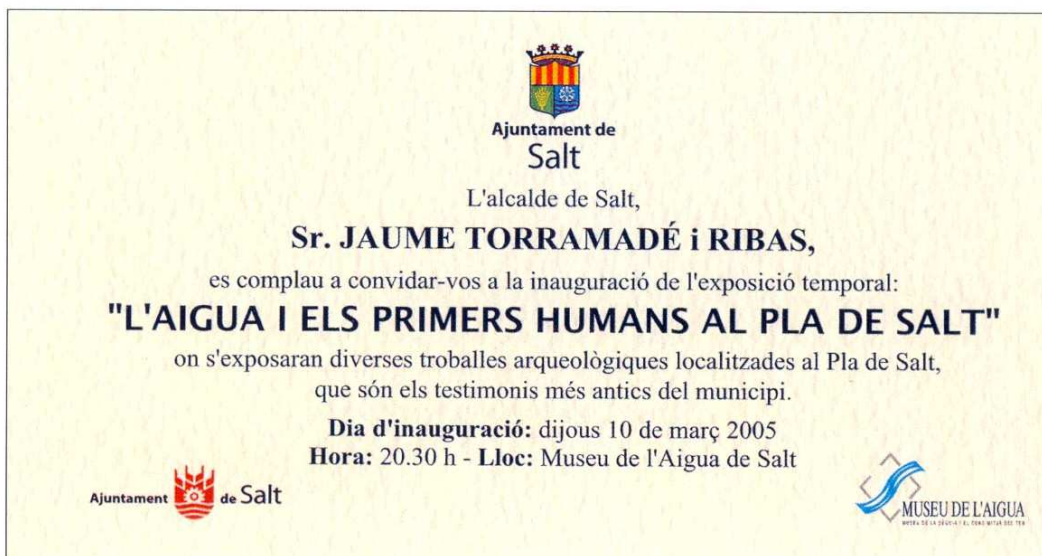

Figura 2. Invitació a la inauguració de l'exposició

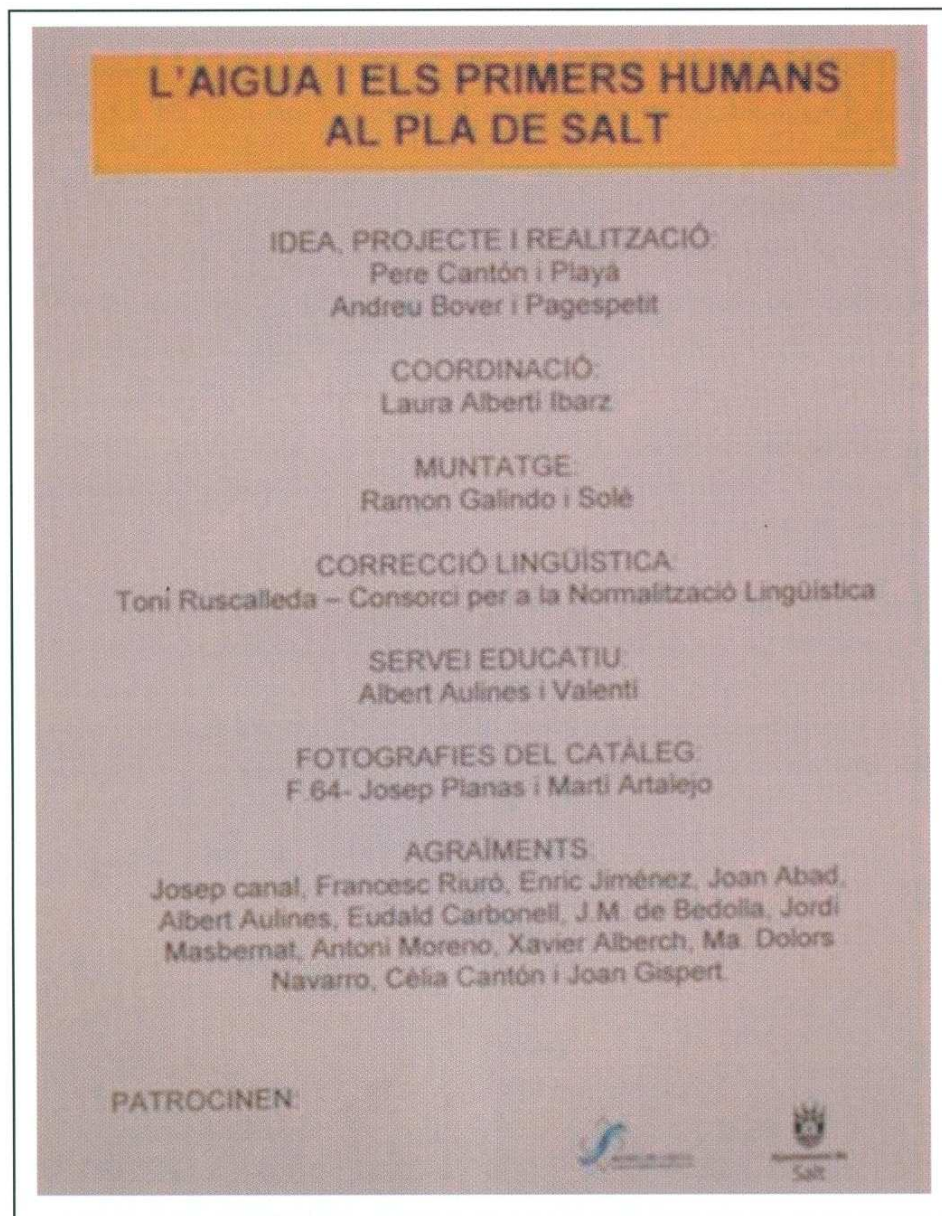

Figura 3. Crèdits de l'exposició

Figura 4. 10 de març de 2005. Inauguració de l'exposició. D'esquerra a dreta: Pere Cantón, Andreu Bover i Josep Viñas

Figura 5 10 de març de 2005. Assistents a la inauguració de l'exposició Museu de l'Aigua de Salt

L'EXPOSICIÓ "L'AIGUA I ELS PRIMERS HUMANS AL PLA DE SALT" AL MUSEU DE L'AIGUA

A Catalunya, la localització, documentació i conservació de bona part del patrimoni que avui es pot veure, no es deu només a l'activitat de les institucions o dels estudiosos i professionals. Sovint ha estat l'acció de la societat civil la que ha permès cobrir la incapacitat de la funció pública per estudiar, conservar i gestionar alguns elements rellevants de la nostra història i la nostra cultura.

Durant el s. XX en tenim molts exemples. El Centre Excursionista de Catalunya, entitat cultural i esportiva fundada a Barcelona l'any 1890 s'organitzà, des de 1904 en diverses seccions que en les nombroses activitats i excursions que organitzava treballaven en l'estudi, difusió, inventari i defensa del patrimoni català.

D'altres accions individuals, com les de Ramon Violant i Simorra o Joan Amades i Gelat, ambdós de formació autodidacta però que amb les seves recerques i treball de caire voluntarista van desplegar una intensa activitat en l'estudi i recopilació dels elements del folklore català, van possibilitar la creació de les col·leccions d'etnografia més importants de Catalunya: la secció d'etnografia nacional del Museu d'Indústries i Arts Populars del Poble Espanyol, a Barcelona i l'Arxiu d'Etnografia i Folklore.

En aquest context, també cal parlar de la tasca que, des de fa 33 anys realitza l'Associació Arqueològica de Girona amb l'objectiu de conèixer i valoritzar el patrimoni arqueològic de les comarques gironines.

Gràcies a aquest fet, s'han pogut conèixer, documentar i conservar alguns testimonis materials molt antics que d'altra manera haguessin passat totalment desapercebuts.

Aquest és el cas recent de les troballes arqueològiques superficials realitzades per Pere Canton i Playà, membre de l'Associació, al camí dels Carlins al Pla de Salt i que han permès conèixer i recuperar un seguit de materials del Paleolític Inferior, una sèrie d'eines, conegudes com a indústria lítica, sobre les quals es parla en un altre article d'aquesta publicació.

Aquestes troballes, que s'han exhibit al Museu de l'Aigua de Salt durant el mes de març d'enguany amb el títol "L'Aigua i els Primers Humans al Pla de Salt", han omplert un buit molt significatiu de la història de Salt ja que tot i ser ben coneguda la presència humana a les comarques gironines en les etapes més reculades del Paleolític, no s'havia pogut documentar fins al moment la presència humana en aquesta zona en èpoques tan antigues. Una vegada més el treball i la constància personal han permès avançar en el camí del coneixement.

Andreu Bover i Pagespetit
Director del Museu de l'Aigua

Els tallers de prehistòria i les visites guiades

Durant el transcurs de l'exposició temporal "L'aigua i els primers humans al Pla de Salt" des del Museu de l'Aigua (coordinació L. A.) es va oferir un recurs didàctic en l'àmbit de les ciències socials adreçat a escolars de cicle mitjà, cicle superior i ESO que s'articulava a l'entorn de dues activitats: visita guiada i tallers de prehistòria (en un quadre a part oferim la proposta concreta). Aquestes activitats van estar realitzades per un de nosaltres (A.A.)

El fil conductor d'aquestes activitats era el següent: en arribar al Museu, els/les alumnes veien un vídeo de 15 de minuts que els ofería una visió general de la prehistòria a Catalunya i a la resta del món. Després, començava un itinerari per la sala d'exposició: situació geogràfica de Salt, la importància del riu Ter en el passat (però, també en l'actualitat) pels humans que vivien al Pla de Salt, els tipus d'animals que hi van viure (molts d'ells avui extinguits), tipus de roques que transporta el Ter, fabricació d'eines i saber que l'*Homo heidelbergensis*, l'espècie humana que va viure al Pla de Salt fa 300.000 anys, era anatòmicament diferent a nosaltres. Finalment, tenia lloc l'activitat més esperada: l'elaboració de foc només a partir d'un arc, una broca, una base i un niu.

En total, es van dur a terme 18 visites guiades i tallers de prehistòria d'1,5 hores de duració, als centres escolars següents:

Dia	Escola	Curs	Número alumnes
8/03/05	Escola del Pla (Salt)	5è	20
11/03/05	Escola del Pla (Salt)	6è	13
11/03/05	Escola del Pla (Salt)	6è	12
14/03/05	La Farga (Salt)	4rt	27
15/03/05	IES Vallvera (Salt)	1r ESO	25
15/03/05	IES Vallvera (Salt)	1r ESO	25
16/03/05	Escola del Pla (Salt)	5è	18
17/03/05	IES Vallvera (Salt)	2n ESO	25
17/03/05	IES Vallvera (Salt)	2n ESO	25
18/03/05	Escola del Veïnat (Salt)	6è	15
29/03/05	La Farga (Salt)	6è	18
29/03/05	La Farga (Salt)	6è	16
30/03/05	La Farga (Salt)	6è	18
30/03/05	La Farga (Salt)	5è	21
31/03/05	Escola Mas Masó (Salt)	3r	13
1/04/05	La Farga (Salt)	5è	23
1/04/05	La Farga (Salt)	5è	20
4/04/05	Escola del Veïnat (Salt)	5è	19

TALLERS DE PREHISTÒRIA A SALT

Març de 2005

L'Associació Arqueològica de Girona, entitat fundada l'any 1972, compta amb una llarga experiència en la detecció, estudi i posterior divulgació de la presència de les comunitats prehistòriques que van viure a les comarques gironines.

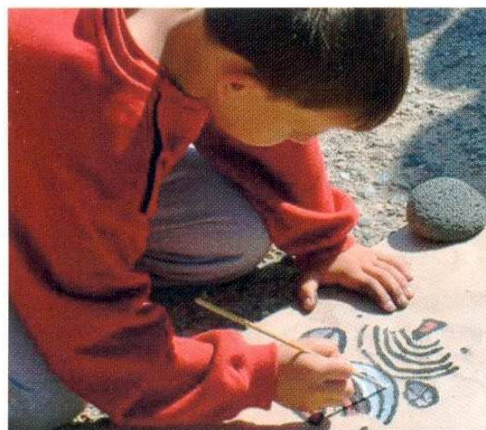
La nostra proposta didàctica, emmarcada en l'àmbit de les ciències socials, l'adreçem als escolars d'educació primària, secundària i batxillerat. El que pretenem, bàsicament, és que els alumnes observin i alhora experimentin amb nosaltres.

És una activitat lúdica i alhora seriosa i rigorosa, fonamentada en la nostra experiència i que parteix dels següents elements:

Elaboració d'eines prehistòriques

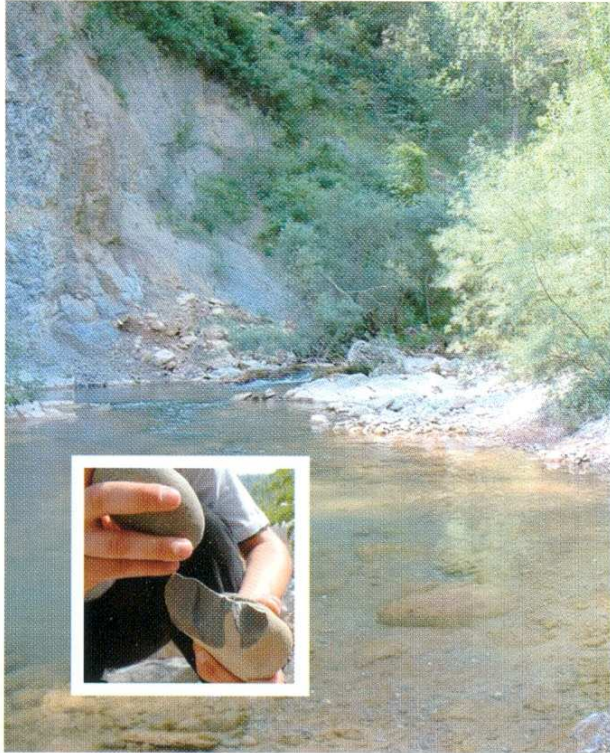
OBSERVACIÓ
REFLEXIÓ
IMITACIÓ
EXPERIMENTACIÓ

Pintura prehistòrica

Sistemes tradicionals d'encesa de foc

Obtenció de matèries primeres a la llera del riu

El medi natural, la fauna, les primeres eines i els materials utilitzats (pedra, os, fusta) i l'evolució de l'ésser, són els conceptes bàsics del taller.

Les comunitats humanes al Paleolític: Com vivien els nostres remots avantpassats? Coneixien el foc? Quins materials utilitzaven per caçar, tallar la carn, curar les pells? Eren les coves els seus lloc d'ocupació habituals o, per contra, s'instal·laven a l'aire lliure? Per què pintaven les parets de les coves?

TEMÀTICA DE LES ACTIVITATS

1. Origen de la vida al planeta

Introducció a la història natural de la Terra: períodes geològics i primers testimonis de vida (fòssils). Des dels inicis de la vida fins als primers homínids.

2. Els primers homínids: dels arbres al sòl de la sabana africana.

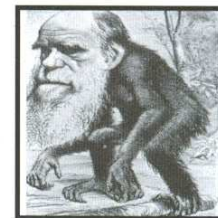
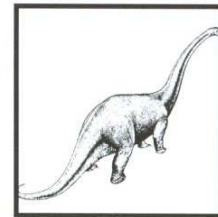
Àfrica, bressol de la humanitat. L'evolució humana no és lineal. Els humans compartim un avantpassat comú amb els ximpanzés. L'adaptació fonamental en la història dels homínids és el bipedisme.

3. Ocupació humana del continent europeu

Els humans emigren per primera vegada fora d'Àfrica (fa 2 milions d'anys). Progressivament, els humans anem adquirint trets específics: l'art, el foc, llenguatge, culte als morts.

4. Prehistòria gironina: Salt a la prehistòria

La riquesa natural de les comarques gironines va ser aprofitada per les antigues comunitats prehistòriques per establir-hi els seus hàbitats (cabanes i coves).

TALLERS DE PREHISTÒRIA

- És una activitat per fer a l'aire lliure.
- La durada de cada taller és d'1'5 hores.
- Els tallers estan pensats per un màxim de 20 alumnes
- En un dossier en suport CD es dóna informació entorn de la prehistòria gironina i uns exercicis per a l'alumne
- També hi ha la possibilitat de visitar un jaciment arqueològic
- Cada taller s'adapta al cicle educatiu corresponent:

CICLE INICIAL

- Com vivíem a la prehistòria
- Pintura prehistòrica
- Elaboració i emmanegament d'eines prehistòriques
- Sistemes tradicionals d'encesa de foc

CICLE MITJÀ

- Com vivíem a la prehistòria
- Cacera prehistòrica
- Elaboració i emmanegament d'eines prehistòriques
- Sistemes tradicionals d'encesa de foc

CICLE SUPERIOR

- Com vivíem a la prehistòria
- Sistemes tradicionals d'encesa de foc
- Elaboració i emmanegament d'eines prehistòriques
- Prehistòria gironina

ESO I BATXILLERAT

- Com vivíem a la prehistòria
- Sistemes tradicionals d'encesa de foc
- Elaboració i emmanegament d'eines prehistòriques
- Prehistòria gironina

INFORMACIÓ I COMANDES

Museu de l'Aigua de Salt

Figura 6. Visita guiada a un dels grups escolars que va presenciar l'exposició

Figura 7. Taller d'elaboració d'un foc prehistòric

Figura 8. Procés d'elaboració del foc prehistòric: arc, broca, base i niu

Figura 9. Resultat final del taller: foc! foc!